

REKENKAMERONDERZOEK DUURZAAMHEIDSMATREGELEN

Plan van aanpak, september 2024

Inleiding

Tijdens de jaarlijkse fractiebezoeken van de rekenkamer is door een aantal fracties het thema duurzaamheid genoemd als onderwerp voor een volgend rekenkameronderzoek. Vragen die leven over dit onderwerp gingen over de effectiviteit van subsidies en duurzaamheidsmaatregelen. Maar ook over de samenhang tussen de verschillende maatregelen en of alle doelgroepen in Amersfoort bereikt worden met de maatregelen.

Uit navraag bij de ambtelijke organisatie blijkt dat recent een geconcentreerde aanpak van de energietransitie gestart is. Verwacht wordt dat de eerste resultaten van de aanpak pas over een jaar meetbaar zullen zijn, deze zijn dus nog niet te evalueren. De rekenkamer kan wel kijken naar de ambities van de gemeente en in hoeverre de voorgestelde aanpak toereikend is om deze ambitie te halen. Daarnaast kan de rekenkamer de effectiviteit van eerder gestarte duurzaamheidsmaatregelen onderzoeken.

Achtergrond en doelen

In aanloop naar 2018 heeft de gemeente Amersfoort haar '*CO₂-beleid gemeente Amersfoort*' vastgesteld. Hierin legt de gemeente de doelstelling vast om in 2026 40% minder CO₂ uit te stoten ten opzichte van 2018. In het kader van dit CO₂-beleid ondersteunt de gemeente lokale initiatieven en zet ze stappen om haar eigen CO₂-emissies te reduceren.

In 2023 heeft de gemeente de Omgevingsvisie 2030-2040 vastgesteld. Deze omgevingsvisie geeft een geïntegreerd en holistisch beeld van hoe de gemeente er in 2040 uit dient te zien. Een belangrijk onderdeel van die visie is een stad die duurzaam en CO₂-neutraal is. De omgevingsvisie stelt dat de gemeente in 2050 geen CO₂ meer uitstoot. Als tussendoel stelt de gemeente dat ze, in lijn met het klimaatakkoord, in 2030 55% minder CO₂ uitstoot.

Met dit onderzoek wil de rekenkamer bepalen of de gemeente met de duurzaamheidsmaatregelen op koers ligt om de gestelde doelen te halen.

Scope, tijdvak en afgrenzing

In dit onderzoek wordt gekeken naar beleidsmaatregelen en -instrumenten die genomen zijn om Amersfoort duurzaam en CO₂-neutraal te laten zijn in 2040.

Thema's

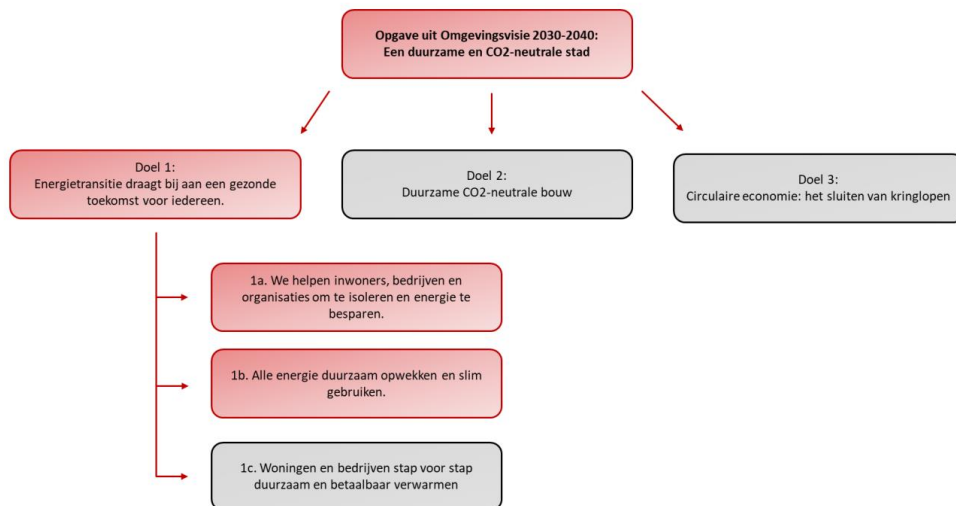
Dit onderzoek richt zich op de duurzaamheidsmaatregelen en -instrumenten in voorbereiding, in uitvoering en/of afgerond in het kader van de opgave '*een duurzame en CO₂-neutrale stad*' uit de Omgevingsvisie 2030-2040. Deze opgave bestaat uit drie thema's, waarvan thema 2 en thema 3 buiten scope vallen (zie figuur 1):

1. Energietransitie draagt bij aan een gezonde toekomst voor iedereen;
2. Circulaire en CO₂-neutrale bouw;
3. Circulaire economie: het sluiten van kringlopen.

Thema 1 omvat drie doelen, waarvan het derde buiten scope valt:

- a. We helpen inwoners, bedrijven en organisaties om te isoleren en energie te besparen.
- b. Alle energie duurzaam opwekken en slim gebruiken.
- c. Woningen en bedrijven stap voor stap duurzaam en betaalbaar verwarmen.

Schematisch ziet de thematische afbakening er als volgt uit, waarbij grijze onderdelen buiten beschouwing van dit onderzoek vallen:

Figuur 1 Thematische afbakening

Beleidsmaatregelen en -instrumenten

De maatregelen en instrumenten van de gemeente die in dit onderzoek behandeld worden, worden op drie manieren afgebakend.

1. Het zijn beleidsmaatregelen en/of -instrumenten waarbij het initiatief of primaire uitvoering bij de gemeente Amersfoort ligt.
2. De maatregelen en instrumenten vallen thematisch onder het thema energietransitie en doel a ('*We helpen inwoners, bedrijven en organisaties om te isoleren en energie te besparen*') en doel b ('*Alle energie duurzaam opwekken en slim gebruiken*') zoals beschreven in figuur 1.
3. De maatregelen en instrumenten zijn in voorbereiding, uitvoering of afgerond in het kader van de *Omgevingsvisie 2030-2040* of het *CO₂-beleid gemeente Amersfoort (looptijd 2018-2026)*.

Vraagstelling

Centrale onderzoeksvraag

In hoeverre zijn de duurzaamheidsmaatregelen en -instrumenten voor bewoners en bedrijven die in het kader van de energietransitie worden ingezet, doeltreffend en doelmatig?

Deelvragen

Om de centrale onderzoeksvraag te beantwoorden, zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Welke ambities heeft de gemeente ten aanzien van duurzaamheid als onderdeel van de energietransitie?
2. Welke instrumenten zet de gemeente in om het energieverbruik onder haar inwoners en bedrijven te verlagen en duurzaam energie op te wekken, en welke onderbouwing ten aanzien van de werking van deze instrumenten is beschikbaar?

3. In welke mate wordt bij het opstellen van beleid rekening gehouden met verschillende doelgroepen en zijn deze doelgroepen op de hoogte van regelingen waarvan zij gebruik kunnen maken?
4. In hoeverre maken inwoners en bedrijven in de gemeente gebruik van de gemeentelijke regelingen?
5. Hoe gaat de gemeente om met de initiatieven van bewoners en bedrijven om energie op te wekken of te besparen?
6. In hoeverre is ondersteuning van de gemeente (o.a.) financieel doorslaggevend voor het verduurzamen van woningen en bedrijven?
7. In hoeverre bestaat er samenhang tussen de verschillende regelingen?
8. Hoe wordt de voortgang en effectiviteit van duurzaamheidsmaatregelen gemeten en geëvalueerd in de gemeente?
9. Wat is de omvang van de middelen (zowel capaciteit en budget) die zijn ingezet om de ambities te realiseren?
10. Hoe heeft de raad haar kaderstellende en controlerende rol ingevuld?
11. Hoe uitvoerbaar zijn de duurzaamheidsmaatregelen en -instrumenten voor bewoners, bedrijven en de gemeente?
12. Worden de verwachte effecten van de maatregelen en instrumenten gerealiseerd?

Normenkader

Het toetsen van de bevindingen aan het normenkader resulteert in een overzicht waarin wordt aangegeven in welke mate in de praktijk aan de normen wordt voldaan.

Norm	Van toepassing op deelvraag
De doelen van het beleid zijn SMART geformuleerd.	1, 2
De instrumenten zijn te herleiden tot de doelen.	1, 2, 3
Het college heeft de (verwachte) werking van de instrumenten gemotiveerd.	1, 2, 3
De rollen, taken en verantwoordelijkheden van het college, raadsleden, bedrijven, inwoners en andere betrokkenen zijn duidelijk verwoord.	1, 2, 3, 4
De instrumenten dragen bij aan het realiseren van de doelen.	2, 4, 12
De gemeente, bedrijven en inwoners hebben inzicht in hun energieverbruik- en opwek.	2, 8, 12
Voor alle doelgroepen bestaan er instrumenten en de instrumenten hebben effect op de doelgroepen.	3, 4
Bedrijven, inwoners en andere betrokkenen zijn bekend met de instrumenten van de gemeente.	3, 4
Bedrijven, inwoners en andere betrokkenen maken gebruik van de instrumenten van de gemeente.	4, 12
De vastgestelde capaciteit van de instrumenten wordt ten volle benut.	4, 12
Het college heeft instrumenten ter verduurzaming ontwikkeld als gevolg van bewoner initiatieven.	5
Het college heeft een proces ingericht om burgerinitiatieven te faciliteren.	5
Zonder de instrumenten van de gemeente zouden inwoners, bedrijven en andere betrokkenen niet of later verduurzaamd hebben.	6
De instrumenten adresseren alle (relevante) aspecten van isoleren en van energie opwekken, besparen en slim gebruiken.	7
De instrumenten hebben onderling of in relatie tot andere beleidsterreinen geen tegenstrijdige effecten.	7
Het college evalueert de werking van de instrumenten periodiek.	8

De besteedde middelen van de gemeente staan in verhouding tot de gerealiseerde resultaten.	9
De informatiepositie van- en informatievoorziening aan de raad is volledig en actueel.	10
De besluitvorming in college en raad verloopt volgens planning en ondersteunt de voortgang.	10
De uitvoering van de instrumenten is haalbaar voor de gemeentelijke organisatie.	11
De uitvoering van de instrumenten loopt volgens planning.	11

Aanpak onderzoek

Om de centrale onderzoeksvraag en de deelvragen te beantwoorden worden verschillende onderzoeksmethoden ingezet. Deze worden hieronder beschreven aan de hand van de verschillende fasen in het rekenkameronderzoek.

Fase 1: Aankondiging

Het onderzoek begint met een aankondigingsgesprek bij de portefeuillehouder en het afdelingshoofd/de contactpersoon voor dit onderzoek. Desgewenst zijn er ook ambtelijk betrokkenen bij dit gesprek aanwezig. Naast een toelichting op de uitgangspunten van het onderzoek wordt dit gesprek benut om praktische afspraken te maken over het verkrijgen van relevante informatie, planning van de interviews en groepsbijeenkomsten, te interviewen externe actoren en overige zaken.

Fase 2: Inventarisatie

In de tweede fase inventariseren we welke (tussen)doelen de gemeente gesteld heeft in het kader van de energietransitie, welke maatregelen en instrumenten hiervoor voorzien zijn en welke middelen beschikbaar gesteld zijn. Op basis hiervan stellen we een volledige beschrijving op van het energietransitiebeleid van de gemeente.

Hiervoor baseren we ons op een **documentstudie** van beleidsdocumenten. Startpunt voor de documentstudie zijn:

- CO₂-beleid gemeente Amersfoort
- Omgevingsvisie 2030-2040
- Coalitieakkoord Amersfoort 2022-2026
- Coalitieakkoord Amersfoort 2018-2022 ('Samen aan de slag voor duurzame groei')

We voeren enkele verkennende interviews met relevante beleidsmedewerkers uit om andere relevante documenten en doorvertalingen naar uitvoeringsprogramma's etc. op te halen.

Fase 3: Verdieping

In deze fase verdiepen we de maatregelen en instrumenten van de gemeente. Per maatregel gaan we dieper in op de werking, het bereik, de effectiviteit en de uitvoeringsstatus van de maatregel. Hiervoor worden **verdiepende interviews** gehouden met alle belanghebbenden bij het energietransitiebeleid. We denken aan de volgende belanghebbenden (zie tabel 1), de definitieve lijst stellen we bij de start van het onderzoek vast. Voor het selecteren en benaderen van belanghebbenden voor de interviews maken we primair gebruik van ons netwerk en dat van de gemeente.

Tabel 1 Interviewlijst

Beleidsambtenaren	Stedin	Woningsbouwcorporatie(s)
Energiecoöperatie(s)	VVE('s)	Enkele huiseigenaren en huurders die gezamenlijk een afspiegeling van inwoners in Amersfoort vormen
Enkele bedrijven/belangenorganisatie	Duurzaamheidsplatformen	Duurzaamheidsambassadeur(s)

Naast de interviews onderzoeken we verschillende voorliggende onderzoeken op de effectiviteit van de maatregelen. Hiervoor denken we aan:

- Regionale klimaatmonitor;
- Amersfoort in Cijfers;
- Duurzaamheidsrapportage Amersfoort.

Bij de start van het onderzoek stemmen we af of de gemeente nog andere data en onderzoeken tot haar beschikking heeft.

Voor het in beeld brengen van de betrokkenheid van de gemeenteraad bij duurzaamheidsmaatregelen, de informatie aan en informatiebehoefte van de raad, voeren we een groepsgesprek met de raad.

Fase 4: Analyse en rapportage

In deze fase worden de uitkomsten van het onderzoek geanalyseerd om te komen tot de beantwoording van de onderzoeksvragen. De resultaten worden beschreven in een conceptrapport.

Fase 5: Hoor- en wederhoor

De rekenkamer maakt een onderscheid tussen technisch wederhoor en een bestuurlijke reactie. Ook de presentatie van het rapport aan de raad en de raadsbehandeling scharen we onder deze fase.

Technisch wederhoor

De rekenkamer biedt de mogelijkheid tot een technische reactie. Dit betekent dat de ambtelijke organisatie de mogelijkheid krijgt het conceptrapport te controleren op feitelijke onjuistheden. Het conceptrapport, zonder conclusies en aanbevelingen, zal worden aangeboden aan de gemeentesecretaris en de ambtelijk contactpersoon. Hen wordt de gelegenheid gegeven feitelijke onjuistheden te melden. We corrigeren de feitelijke onjuistheden in het rapport. Daarna sturen we de ambtelijk contactpersoon een reactie op de gemaakte opmerkingen waarin wordt aangegeven of de opmerkingen zijn overgenomen of niet en zo nee, waarom niet.

Bestuurlijke reactie

Na het verwerken van het technisch wederhoor, leggen we het rapport aan het college voor met het verzoek om een bestuurlijke reactie. Zodra we de bestuurlijke reactie hebben ontvangen, biedt de voorzitter van de rekenkamer het rapport per e-mail aan de raad aan. De bestuurlijke reactie wordt daarbij als apart document meegestuurd.

Raadsbehandeling

De behandeling van het onderzoek door de raad vindt op twee momenten plaats. In eerste instantie wordt het onderzoek in de betreffende commissie gepresenteerd en kunnen er feitelijke vragen gesteld worden over het onderzoek. Twee weken na de presentatie gaan in dezelfde commissie raadsleden met elkaar en de portefeuillehouder in debat over de uitkomsten en aanbevelingen van het onderzoek. Ten slotte besluit de gemeenteraad over de aanbevelingen.

BIJLAGE 1 CURRICULA VITAE ONDERZOEKERS

Het onderzoeksteam bestaat uit de volgende personen:

Rogier Eldering is consultant bij Ecorys. Na zijn master Geographic Information Science heeft hij vier jaar bij een nationale system integrator gewerkt. Hier maakte hij zich als consultant en projectleider de problematiek van het Nederlandse elektriciteitsnet eigen. Hij ontwierp en implementeerde energie-automatiseringsoplossingen voor klanten zoals netbeheerders, off-shore energieproducenten en energiecoöperaties. Zo werkte hij aan 'Protection & Control' voor TenneT, Enexis en Vattenfall. Voor verschillende smart grid operators implementeerde hij een geïntegreerde automatiseringsoplossing voor cable pooling, curtailment en energieopslag. Ook adviseerde hij lokale overheden bij de ontwikkeling van Smart Grids. Binnen Ecorys houdt Rogier zich graag bezig met projecten die een positieve impact hebben op de energietransitie en heeft hij scherp oog voor de proceskant van projecten. Momenteel is hij bijvoorbeeld onderzoeksmanager bij de provincie Noord-Brabant. In deze rol beheert hij de voortgang van zeven projecten gericht op de ontwikkeling van elektrische mobiliteit en laadinfrastructuur bij netcongestie. Naast energie-gerelateerde opdrachten voert Rogier geregeld beleidsevaluaties uit voor zowel gemeenten als ministeries.

Menno van Benthem is gepromoveerd energie-econoom. Daarnaast is hij een ervaren adviseur en onderzoeker. Hij is gespecialiseerd in onderzoek naar de werking van energiemarkten en de impact van regulering en overheidshandelen op deze markten. Menno schreef zijn proefschrift over het optimaliseren van de betaalbaarheid en de leveringszekerheid in de aardgasmarkt en schreef onder andere een artikel over de veranderende rol van aardgasopslagen in het energiesysteem, dat hij presenteerde op de World Gas Conference. Hij volgde meerdere cursussen over aardgas bij het Energy Delta Institute en gaf daar als gastdocent les over het modelleren van de aardgasmarkt. In zijn onderzoek speelden gasopslagen een prominente rol. Vervolgens werkte hij zeven jaar voor energieleverancier E.ON, waar hij de aardgasmarkt ook in de praktijk diepgaand heeft leren kennen. Hij was daar onder andere verantwoordelijk voor het beheer van het aardgasportfolio en maakte daarbij gebruik van de gasopslag van E.ON in Epe. Inmiddels werkt hij al vier jaar bij Ecorys als onderzoeker en adviseur op het gebied van energiemarkten, regulering, beleidsontwerp/evaluatie en strategieontwikkeling voor partijen die actief zijn in de energiesector. Menno werkt regelmatig voor ministeries, provincies, gemeenten, netbeheerders, energiebedrijven en grote energie-afnemers. Vorig jaar onderzocht hij onder andere voor de ACM de "Value of Lost Load" van elektriciteitslevering in Nederland, evalueerde hij in opdracht van EZK het functioneren van EBN en beoordeelde hij in opdracht van het Europees Parlement de herziening van het derde energiepakket voor gas.

Eva Colussi is Junior Consultant bij Ecorys. Na haar bachelor Global Sustainability Science aan de Universiteit Utrecht met de specialisaties Energy & Resources en Governance & Societal Transformation, kon ze de combinatie tussen techniek en maatschappij verder ontwikkelen in haar master Complex Systems Engineering and Management aan de TU Delft. Haar kennis van energiesystemen heeft zij toegepast tijdens de minor Sustainable Urban Planning aan de Universiteit van Bologna. Ook is zij afgestudeerd bij Eneco, waarbij ze het warmtenetwerk van Zuid-Holland heeft gemodelleerd en geanalyseerd. Hiermee heeft zij het energiebedrijf geadviseerd over de technische en maatschappelijke ontwikkeling van het netwerk. Hiervoor maakte zij zich de complexiteit van het energiesysteem in deze regio eigen, waaronder de interactie tussen elektriciteits-, gas-, en warmtesystemen. Bij Ecorys houdt Eva zich graag bezig met projecten met een positieve impact op de energietransitie, met haar brede interesse in zowel maatschappelijke kwesties zoals milieubeleid, inclusiviteit en energie-armoede, als de technische kant van de energietransitie zoals netcongestie en netwerkflexibiliteit.